

Innspill til Jordbruksoppgjøret 2026 (Prop. 98 S (2025-2026))

Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS) takker for muligheten til å gi innspill på jordbruksavtalen ved proposisjon 98 S (2025-2026) som ligger til behandling i næringskomiteen. Det er et viktig demokratisk prinsipp for norsk jordbruks- og matpolitikk at Stortinget behandler jordbruksavtalen, og at sivilsamfunnet får gi innspill til inngått avtale. Norsk Bonde- og Småbrukarlag er opptatt av å understreke at jordbrukspolitikken er for alle som spiser mat. I dette innspillet legger NBS vekt på gjennomføringen av sjølforsynings- og opptrappingsstrategien vedtatt av Stortinget, løft for sau og ammeku, fjerning av bunnfradraget og samordninga, innslagspunkt for geit og økologisk jordbruksproduksjon.

Meld. St. 11 (2023-2024) Strategi for auka sjølforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmogleighetene i jordbruket

Årets jordbruksoppgjør og avtale er avgjørende for gjennomføringsfasen av Meld. St. 11 (2023-2024). Stortinget satte helt klare mål for å øke norsk sjølforsyningsgrad til 50 pst. innen 2030 og å oppnå en jamstilling av bondens inntekt med sammenligningsgruppa innen 2027.

Forutsatt at kostnadene utvikler seg slik det prognoseres i avtalen, vil jordbruket kunne oppnå inntektsmuligheter og en mulig sammenligningsinntekt på nivå med lønn for andre yrkesgrupper neste år, basert på Stortingets vedtatte tallgrunnlag.

Gjennomslag for prinsippet om at jordbruket skal være jamstilt på sektornivå i 2027 var avgjørende for inngått avtale mellom staten og jordbruket i år. Det er videre en forutsetning at dette prinsippet ligger til grunn for kommende jordbruksoppgjør.

I et intervju i Nationen viser statsminister Støre til at jamstillinga skal videreføres etter at inntektsgapet er tettet med årets avtale; "nå har vi nådd det målet, og da er det selvfølgelig ikke meninga at vi skal gi slipp på det" (Nationen, 22.05.2026).

I statens tilbud vises det til en vilkårsliste for å oppnå jamstilling i Meld. St. 11 (2023-2024), hvor ambisjonen om å øke inntektsmulighetene med sikte på å lukke den gjennomsnittlige inntektsforskjellen til et justert gjennomsnitt av lønn for arbeidstakere

fram til 2027, baseres på en rekke vilkår (s. 57). I listen vises til det til behov for å levere det forbruker etterspør, sikre produktivitetsvekst, omstilling for klima og miljø og å unngå overproduksjon. Slik som listen er utformet, bør den forstås som retningslinjer for å sikre et grunnlag for jamstilling. I statens tilbud presenteres listen som forutsetninger for at staten skal påta seg ansvaret for jamstilling, og at dersom disse vilkårene ikke er oppnådd, faller ansvaret for jamstilling bort. Listen på s. 57 i Meld. St. 11 (2023-2024) må forstås som retningslinjer og ikke betingelser for jamstilling.

Videre er det et definert behov for produksjonsregulerende tiltak i en politisk styrt næring, som er avhengig av å unngå overproduksjon for å sikre inntektsgrunnlag og inntjening.

I kommende jordbruksoppgjør må det legges større vekt på å gjennomføre tiltak for å øke norsk sjølforsyningsgrad. NBS vil at Stortinget skal be regjeringen om å følge opp Meld. St. 11 (2023-2024) med referanse til vedtaket om at *“regjeringa vil sjå nærare på om det er grunn til å vurdere og setje måltal for kva for norskandel offentleg sektor kan eller bør oppnå for frukt og grønt for å oppnå auka sjølforsyning”* (s. 39).

Prioritering av sau og ammeku

I årets forhandlinger har partene prioritert et løft i inntekta til sau og ammeku. Disse produksjonene har i en årrekke ligget lavest på inntektsnivå. Sau og ammeku er avgjørende for å utnytte grasressursene våre til matproduksjon, særlig utmarksbeite. Det er også et viktig rettferdighetsprinsipp i å sikre inntekt for alle som driver matproduksjon uavhengig av produksjonsgren.

Inntekta i sauenæringa har primært blitt løftet gjennom en styrking av lammeslakttilskuddene, i tillegg til en økning i husdyrtilskuddet for 1-75 sau. Økning av første trinnet for husdyrtilskuddet er av avgjørende karakter for NBS, som ønsker en struktur som bidrar til mangfold i størrelse på gårdsbruk i norsk jordbruk. For ammeku har inntekta blitt løftet gjennom tilskudd til storfeslakt og en økning av driftstilskuddene. Det har vært en vesentlig prioritering av beitetilskuddene for begge produksjonene.

Bunnfradraget må fjernes

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at bunnfradraget må fjernes. I forhandlingene er partene blitt enige om å heve bunnfradraget til 11 000 kroner. En heving av bunnfradraget reduserer tilskuddene til alle produsenter som søker tilskudd, men slår hardest inn for mindre produsenter. Dette treffer særlig hardt bønder som er i oppstartsfasen, som bygger opp produksjonen basert på begrensede tilskudd og inntekter.

Ved å øke bunnfradraget betyr det at flere bønder ikke vil motta tilskudd, og dermed ikke være en del av det offisielle systemet som tilskuddssystemet er. Med flere dyr og mer udefinert arealbruk i norsk jordbruk, risikerer man at det utvikler seg grupper som ligger utenfor kontrollsystemene. Den norske modellen fungerer godt basert på at jordbruket er godt organisert. Ved å danne større grupper som ikke er en del av systemet, øker risiko for sykdomsspredning og andre uønskede hendelser.

Det er et uttalt mål at større bruk skal hente mest mulig av inntektene sine gjennom markedet, men bunnfradraget drar tilskuddssystemet i motsatt retning. For å sikre en utvikling med mangfold av bruk og jordbruk i hele landet, fungerer bunnfradraget kontraproduktivt.

Fjerning av samordning av avløsertilskuddet

NBS har arbeidet målrettet og over lengre tid med å få fjernet samordningsregelen som avkorter avløsertilskuddet mot inntekt og ytelse fra NAV. Det er sterkt nødvendig med en velferdsreform i jordbruket, for å sikre trygghet for norske bønder og rekruttering til næringa. Staten kom i sitt tilbud med forslag om å fjerne samordninga for fødsel og svangerskap, men opprettholdt regelen for avløsertilskudd ved sykdom mv. Det er behov for å fjerne regelen også for sjukdom. Argumentasjon for å opprettholde samordningsregelen for sjukdom, mister sin rettmessighet ved at samordningsregelen blir fjernet for avløsertilskudd ved svangerskap og fødsel. NBS ber Stortinget om å gi tydelige føringer til regjeringen om at samordningen av avløsertilskuddet må fjernes i sin helhet i statsbudsjettet for 2027.

Jordbruksavtalens bidrag

Det finnes flere viktige satsinger i årets jordbruksavtale. NBS vil særlig trekke fram;

- *Melketilskudd til bevaringsverdige raser*

Landbruksdirektoratet skal utvikle et slikt tilskudd med sikte på innføring parallelt med overgang til ny utmåling for tilskudd til storfe (avvikling av telledato).

- *Markedshagetilskudd*

Markedshager gir god utnyttelse av arealer, høy verdiskapning per dekar, økt forbruk av norske grønnsaker og økt biologisk mangfold. Det er god beredskap og bidrar til å styrke sjølforsyninga vår. I årets jordbruksforhandlinger har staten og jordbruket blitt enige om å innføre et tilskudd til markedshager, på inntil 50 000 kroner. Formålet er å redusere risiko for markedshageprodusentene og fremme direkte salg av grønnsaker og bær.

Samfunnet ønsker at flere skal spise mer frukt og grønt. At flere får mulighet til både å dyrke, kjøpe eller å selge grønnsaker fra markedshager er et betydelig steg for et nytt fokus på nærprodusert mat på norske ressurser.

- *Korn*

Årets jordbruksoppgjør legger opp til en kraftig satsing på korn. NBS er tydelige på at en produksjonsrettet satsing på korn må ses i sammenheng med oppgradering av infrastrukturen i kornsektoren. Det er satt store målsetninger om 50% selvforsyning, 70% norskandel i kraftfôret, og 90% norsk matmel. Disse store satsingene har lagt til grunn en styrking i økonomien til kornbonden, og da incentiver for å stimulere til mer produksjon. Samtidig er det store etterslep i investeringer i infrastruktur for lagring og separering av korn på nasjonalt nivå. Dette skaper en reell flaskehals for å realisere den ønskede satsingen og et hinder å nå de vedtatte målsetningene.

I jordbruksavtalen legges det opp til å nedfelle en ekspertgruppe for å kartlegge investeringsbehov til mottaks-, tørke- og lagerkapasitet i bransjen. Gruppen skal belyse årsaker til at det ikke er gjennomført nødvendige investeringer løpende, samt peke på hva slags incentiver som kan utløse nye investeringer.

Innslagspunkt for husdyrtilskuddet til ammegeit

Jordbruksavtalen legger opp til å innføre et innslagspunkt på 20 ammegeiter for å motta husdyrtilskudd. Endringen skal gjelde fra søknadsåret 2027, med tilskuddsutbetaling i 2028.

Det ligger faglige vurderinger til grunn for tiltaket, herunder utfordringer knyttet til markedssituasjonen for kje-kjøtt og hensynet til å rette virkemidlene mot næringsvirksomhet. Innslagspunktet er likevel foreslått uten at konsekvensene er tilstrekkelig utredet. Tiltaket er vurdert overordnet i en partssammensatt arbeidsgruppe, men det foreligger ikke en selvstendig konsekvensanalyse av tilsiktede og utilsiktede virkninger.

Vi vil peke på at innslagspunktet slik det er utformet, knyttet til antall ammegeiter som har fått kje, slår svært skjevt ut for produsenter av fiber fra geit, herunder mohair- og kasjmirprodusenter. For disse produsentene er ull hovedproduktet, ikke kjøtt, og besetningsstrukturen er vesentlig annerledes enn i kjøttorientert ammegeithold. Et krav om 20 ammegeiter krever i praksis en total besetning og driftsbygningmessig kapasitet som ligger langt utover det som er normalt og hensiktsmessig i denne produksjonsformen. Det er knyttet bekymring til om et slikt innslagspunkt kan svekke råvaretilgangen for norske småskalaspinnerier, som er en voksende næring i distriktene.

Det er ikke tilstrekkelig vurdert om innslagspunktet på 20 ammegeiter er det mest hensiktsmessige virkemidlet, om nivået er riktig, og om alternative innretninger eller lavere innslagspunkt vil gi bedre balanse mellom de politiske målene og hensynet til ulike produksjonsformer.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ber Stortinget om å instruere regjeringen i at det er behov for en helhetlig konsekvensutredning i god tid før innslagspunktet trer i kraft, som belyser virkningene for ulike ammegeitproduksjoner, herunder ullbasert geithold, og vurdere alternative innretninger. Utredningen bør også belyse konsekvenser for tilknyttet foredlingsindustri. Eventuelle justeringer bør kunne innarbeides i jordbruksoppgjøret 2027.

Økologisk

Stortinget har vedtatt et mål om 10 prosent økologisk jordbruksareal innen 2032. For å nå dette målet, må flere produsenter legge om sin produksjon og det er behov for en mer effektiv verdikjede for særlig økologisk korn. Partene ble derfor i årets jordbruksforhandlinger enige om å gjøre Lena og Rindsem til basisanlegg for økologisk kraftfôr. Dette medførte også endringer i fraktordningen for økologisk kraftfôr og innfraktordningen for økologisk korn. Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil understreke viktigheten av å sikre tilstrekkelig finansiering av fraktordningene ved innføring av basisanlegg for økologisk korn og kraftfôr.

Samtidig vil ikke basisanlegg i seg selv løse utfordringene knyttet til verdikjeden for økologisk korn, og Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener det bør vurderes en særskilt satsing på gårds- eller bygdeanlegg for lager og tørke av økologisk korn.

Økologisk produksjon er ikke bare et mål i seg selv, men også et virkemiddel for å utvikle et mer robust og helhetlig matsystem. Produksjonsformen er mindre avhengig av importerte innsatsfaktorer som handelsgjødsel og plantevernmidler, og bygger i større grad på lokale ressurser, kretsløp og agronomisk kunnskap. Dette gir økt selvstendighet og reduserer sårbarheten i norsk matproduksjon i møte med ustabile leveranser og internasjonale kriser. Økologisk produksjon fungerer som en drivkraft for utvikling av nye metoder i jordbruket, særlig innen planteproduksjon og dyrevelferd. Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil understreke at spydspissfunksjonen til det økologiske jordbruket må ivaretas og styrkes.

For å kunne omsette en vare som økologisk i dag, må varen være godkjent og sertifisert med Ø-merket. Sertifiseringen og årlige kontroller medfører en kostnad for produsenten, sammensatt av produksjons- og arealgebyr, og et fast årlig gebyr. Hvor stor kostnaden er varierer fra produsent til produsent. Mange – særlig mindre produsenter – opplever sertifiseringsordningen som kostbar. Å tilrettelegge for

sertifisering av arealer som i dag drives økologisk eller tilnærmet økologisk ved å innføre gratis bruk og kontroll av sertifiseringsmerket, er et målrettet og kostnadseffektivt tiltak for å nå Stortingets mål om 10 prosent økologisk areal innen 2032.

NBS ber om at regjeringa, i forbindelse med Statsbudsjettet for 2027, kommer tilbake til Stortinget med et forslag for innføring av gratis bruk og kontroll av sertifiseringsmerket (Ø-merket) for økologisk produksjon.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at:

- **prinsippet om at jordbruket skal være jamstilt på sektornivå nå er etablert og skal realiseres i 2027. Dette videreføres for kommende jordbruksoppgjør.**
- **vilkårslista for å oppnå jamstilling av jordbruket, må forstås som retningslinjer for jordbrukspolitikken og ikke som betingelser for å gjennomføre jamstilling.**
- **det er behov for produksjonsregulerende tiltak i en politisk styrt næring, som er avhengig av å unngå overproduksjon for å sikre inntektsgrunnlag og inntjening.**
- **en videre styrking av sau og ammeku må bidra til en struktur som fremmer mangfold i størrelse på gårdsbruk i norsk jordbruk.**
- **det må gjøres en helhetlig konsekvensutredning av foreslått innslagspunkt for husdyrtilskuddet til ammegeit, som belyser virkningene for ulike produksjoner,**
- **samordningen av avløsertilskuddet må fjernes i sin helhet i statsbudsjettet for 2027.**

Med vennlig hilsen,

Anders Bakke Klemoen, **Generalsekretær**
Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Tor Jacob Solberg, **Styreleder**

Elektronisk godkjent, uten underskrift